

TĖVYSTĖ COVID-19 SĄLYGOMIS: TĖVŲ PATIRTYS

Prof. dr. Brigita Kairienė

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 2714 716
Elektroninis paštas: b.kairiene@mruni.eu

Doc. dr. Jolanta Pivorienė

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 2714 716
Elektroninis paštas: jolantapiv@mruni.eu

Agata Katkonienė

Mykolo Romerio universitetas
Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 2714 716
Elektroninis paštas: agata.katkoniene@mruni.eu

*Pateikta 2021 m. kovo 15 d.
Parengta spausdinti 2021 m. gegužės 3 d.*

DOI: 10.13165/SD-21-19-1-05

Anotacija

Izoliacija, kurią sukėlė COVID-19 pandemija, paveikė žmonių laisvalaikį, darbą, studijas, finansinę, socialinę padėtį. Šeimos atsparumo teorijos teigia, kad kasdienio funkcionavimo pusiausvyra gali sutrikti, kai situaciniai reikalavimai nusveria šeimos išteklius ir galimybes. Taip atsitiko COVID-19 pandemijos metu – karantinas paveikė šeimos sistemą, tą patvirtina 2020 m. atlikti tyrimai įvairiose šalyse. Jie atskleidė, kad šeimos susidūrė su naujais iššūkiais ir turėjo skubiai ieškoti būdų prisitaikyti prie pakitusios situacijos. Šio straipsnio tikslas – atskleisti teigiamas ir neigiamas tėvystės patirtis COVID-19 pandemijos pradžioje Lietuvoje.

Siekiant atlipti išsikeltą tikslą, pasirinkta kokybinio tyrimo metodologija, taikant pusiau struktūruoto interviu duomenų rinkimo metodą. Tyrime dalyvavo 12 tėvų, atrinkti netikimybinės tikslinės atrankos metu, pritaikius heterogeniškumo principą, t. y. siekiant, kad tiriamųjų grupė atspindėtų įvairių šeimų (pagal išsilavinimą, užimtumą, gyvenamąją

vietą, vaikų skaičių, vaikų amžių) patirtį. Duomenys analizuoti kokybinės turinio analizės metodu, taikant teorinį kodavimą ir konstruojant kategorijas bei subkategorijas. Duomenų validumas užtikrintas tyrėjų trianguliacijos metodu. Tyrimo metu laikytasi pagrindinių kokybinio tyrimo etikos principų.

Tyrimo duomenys atskleidė įvairias teigiamas tėvystės patirtis. Tyrimo dalyviai teigė, kad įvyko pokyčių kasdieninėje rutinoje: atsirado daugiau laiko miegui, buvimui namuose kartu, darbams, laisvalaikiui; atkrito poreikis vežioti vaikus; lengviau derinti darbo ir namų ruošą / reikalus; labiau planuojami apsipirkimai; sukurtos / pritaikytos darbo sąlygos namuose. Šeimoje santykiai su vaikais ir kitais šeimos nariais tapo artimesni; patirta teigiamų emocijų: saugumas, atsipalaidavimas, džiaugsmas, pasitenkinimas. Neigiama tėvystės patirtis siejama su judėjimo, bendravimo su giminaičiais ir draugais apribojimais; kilusiomis neigiamomis emocijomis: nuovargiu, nerimu, chaosu, nuoboduliu, susierzinimu; įtampa / stresu, kylančiu dėl nuolatinio buvimo kartu, vaikų nuotolinio mokymosi, darbo ir vaikų mokymosi / priežiūros / namų ruošos derinimo, vaikų dienotvarkės nesilaikymo; nepasiruošimo tėvystei dėl nežinios, vaikų priežiūros, technologijų įgalinimo nuotoliniam darbui / vaikų mokymuisi, padidėjusio / nuolatinio namų ruošos krūvio, veiklų planavimo iššūkių.

Reikšminiai žodžiai: COVID-19 pandemija, šeima, tėvystė.

Įvadas

Izoliacija, kurią sukėlė COVID-19 pandemija, pakeitė daugumos žmonių asmeninį ir socialinį gyvenimą. Lietuvos socialinių tyrimų centro pranešime teigiama, kad ši situacija paveikė Lietuvos gyventojų laisvalaikį, darbą, studijas ir finansinę padėtį, 27 proc. respondentų teigė, kad jų šeimos gyvenimas pasikeitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2020). Remiantis šeimos atsparumo teorijomis (Patterson, 2002; Henry, Sheffield Morris ir Harrist, 2015), šeimos kasdienio funkcionavimo pusiausvyra sutrinka, kai situaciniai reikalavimai nusveria šeimos išteklius ir galimybes. Tai, anot tyrėjų (Bülöw, Keijsers, Boele, Roedel ir Denissen, 2020; Fontanesi ir kt., 2020; Masten ir Motti-Stefanidi, 2020; Mazza ir kt., 2020; Radanović, Micić, Pavlović ir Krstić, 2021) šeimose įvyko COVID-19 pandemijos metu. 2020 m. atlikti tyrimai įvairiose šalyse: Indijoje (Sahithya, Kashyap ir Roopesh, 2020), Jungtinėje Karalystėje (Bayrakdar ir Guveli, 2020; Biroli ir kt., 2020), Jungtinėse Amerikos Valstijose (Riegler ir kt., 2020), Lietuvoje (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2020), Nyderlanduose (Janssen ir kt., 2020), Korėjoje (Lee, Chin ir Sung, 2020), Vokietijoje (Hipp ir Bünning, 2020) atskleidė, kad šeimos susidūrė su naujais iššūkiais ir turėjo skubiai ieškoti būdų prisitaikyti prie pakitusios situacijos. Pandemija pakeitė šeimų gyvenimą, pakoregavo įprastus tėvystės vaidmenis ir veiklas, siekiant ne tik atliepti staiga išorinius reikalavimus, bet ir palaikyti bei kurti santykius su vaikais pakitus situacijai. Tyrėjai ir praktikai įvardija tėvų santykius su vaikais, jų auklėjimą kaip esminį veiksnių, galintį apsaugoti vaikus nuo neigiamų krizės padarinių (Radanović ir kt., 2021), tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad tėvų patiriamas stresas veikia jų suvokimą apie COVID-19 poveikį šeimai apskritai ir santykius su vaikais (Chung, Chan, Lanier ir Ju, 2020; Radanović ir kt., 2021). Tad

keliamas pagrindinis tyrimo klausimas – kaip pandemija ir karantinas paveikė kasdienį šeimos gyvenimą Lietuvoje. Užsienio mokslininkų atliktuose tyrimuose užfiksuota tiek teigiama, tiek neigiama šeimų patirtis prasidėjusios pandemijos ir karantino metu. Nevienareikšmiški duomenys suponuoja būtinybę tyrinėti Lietuvos šeimų patirtis netikrumo situacijoje, tad šio straipsnio tikslas – atskleisti teigiamą ir neigiamą tėvystės patirtį COVID-19 pandemijos pradžioje (2020) Lietuvoje. Tyrimo objektas – tėvystės patirtis krizinėje situacijoje.

1. Tėvystės tyrimai COVID-19 pandemijos metu

Pandemija paveikė šeimų gyvenimą visame pasaulyje. Lee ir kt. (2020) teigimu, karantinas pakeitė namų sampratą – akcentuojama nebe vieta, į kurią dažniausiai grįžtama tik nakvoti, bet stovykla, kurioje ištisą parą vyksta įvairi veikla, susijusi su darbu, mokymusi, tėvyte, namų ruoša, laisvalaikiu, poilsiu.

Birolis ir kt. (2020) nurodo, kad moterys patyrė didesnių iššūkių nei vyrai, nes jos darbe dirbo mažiau valandų, palyginti su vyrais, o bendriau kalbant, tėvai dirbo mažiau valandų nei šeimų nesukūrę asmenys. Hipp ir Bünning (2020) ištyrė, kad lyčių nelygybė padidėjo, nors veiklų pasidalijimas šeimoje iš esmės nepasikeitė. Birolis ir kt. (2020), atlikę šeimų karantine tyrimą JK ir JAV, pateikė kitokius duomenis, kurie rodo, kad šeimose keitėsi atliekami vaidmenys ir prisiimama atsakomybė, ypač respondentai vyrai teigė, kad jų atsakomybė rūpintis namais padidėjo – jie dažniau važiuoja apsipirkti, tvarko namus ir rūpinasi vaikais. Vyrai taip pat teigė, kad jie atlieka daugiau, nei jų partnerės galvoja, kad jie daro.

Mokyklų uždarymas sukėlė tėvams papildomų rūpesčių, nes buvo sutrikdytas mokymosi procesas, kurį reikėjo užtikrinti namuose (Bayrakdar ir Guveli, 2020). Tėvai turėjo sukurti vaikams tinkamą mokymosi aplinką namuose, pasirūpinti gerai funkcionuojančiomis nuotolinio mokymosi priemonėmis, padėti vaikams pamokų metu (Jakavonytė-Staškuvienė, 2020; Ugdymo inovacijų centras, 2020) ir tuo pat metu dirbti savo darbą iš namų, o tai sukėlė darbo ir šeimos derinimo iššūkių (Litvinaitė, 2020). Brown, Doom, Lechuga-Pena, Watamura ir Koppels (2020), Griffith (2020), Marchetti ir kt. (2020), Spinelli, Lionetti, Pastore ir Fasolo (2020), Twenge ir Joiner (2020) tyrimų duomenys rodo, kad tėvai karantino metu jautė įtampą, padidėjusį stresą ar net depresijos simptomus.

Sahithya ir kt. (2020) teigimu, tėvai tapo lengviau pažeidžiami dėl pakitusių reikalavimų tėvytei, jie patyrė stresą dėl situacijos neaiškumo, negebėjimo susikoncentruoti į tėvystę, nerado tinkamų drausminimo priemonių, tėvai dažniau rėkė ant vaikų ir jiems lengvai suduodavo. Griežtesnis tėvų elgesys užfiksuotas ir Brown ir kt. (2020), Chung ir kt. (2020), Romero, López-Romero, Domínguez-Álvarez, Villar ir Gómez-Fraguela (2020) studijose.

Tyrimai atskleidė padidėjusį pagalbos poreikį. Sahithya ir kt. (2020) tyrime dalyvavę tėvai išreiškė poreikį pasikalbėti su psichologu ar konsultantu dėl padidėjusio streso. Riegler ir kt. (2020) teigimu, pasikeitusi situacija kelia naujų prevencinių ir intervencinių priemonių paieškos iššūkių, išnaudojant esančias ir kuriant naujas technologines galimybes, mobiliąs aplikacijas, pasitelkiant socialinę žiniasklaidą. Janssen ir kt. (2020)

siūlo diferencijuoti nuotolinio bendravimo priemones įvairaus amžiaus ir skirtingų visuomenės sluoksnių žmonėms, dažniau užsiimti malonia ir atpalaiduojančia veikla, tokia kaip muzikos klausymas, televizoriaus žiūrėjimas ar skaitymas.

Kituose tyrimuose akcentuojamos teigiamos karantino pasekmės vaikams ir tėvams. Teigiama, kad jis suteikė šeimoms unikalią galimybę daugiau laiko praleisti kartu: žaisti, gaminti valgyti, kartu pietauti ir vakarieniauti, juokauti, kalbėtis apie jusmus. Tai padidino emocinį artumą ir sustiprino šiltus santykius (Bülow ir kt., 2020; Fontanesi ir kt., 2020; Gambin ir kt., 2020), ypač kalbant apie tėvo ir vaikų kartu leidžiamą laiką, kai, prasidėjus karantinui, vyrai pradėjo dirbti nuotoliniu būdu ir kartu rūpintis vaikais (Cito ir kt., 2020). Teigiama mamų patirtis daugiau siejama su rūpinimosi vaikais intensyvumu ir pozityvia patirtimi iki karantino, empatija, gebėjimu palaikyti ne tik vaikus, bet ir kitus šeimos narius (Gambin ir kt. 2020). Janssen ir kt. (2020) mini, kad tėvų ir paauglių santykiai iš esmės nepasikeitė – jie gerai prisitaikė prie pakitusių sąlygų, išlaikė tokį patį ryšį.

Lietuvoje 2020–2021 m. taip pat atlikti pandemijos poveikio tyrimai (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2020; Covid-19 pandemijos..., 2020; Jusienė, Būdienė, Gintilienė, Girdzijauskienė ir Stonkuvienė, 2021), tačiau iki šiol nerasta nei vieno publikuoto mokslinio straipsnio apie pandemijos ir karantino iššūkius kasdieniam šeimos gyvenimui ir tėvystei šalyje.

2. Tyrimo metodologija

Siekiant atskleisti tėvystės patirtis pandemijos metu, buvo atliktas kokybinis tyrimas (Creswell ir Creswell, 2018), taikant pusiau struktūruoto interviu duomenų rinkimo metodą. Duomenys rinkti 2020 m., įvykus pirmojo griežto karantino atlaisvinimams. Tyrimo dalyvių buvo prašoma atsakyti retrospektyviai: „Prisiminkite pavasarį, kai gyvenome karantine. Kaip tai paveikė jūsų kasdieninį gyvenimą ir elgesį su vaikais?“ Kita interviu tema buvo susijusi su mamos / tėčio pasiruošimu susidurti su karantino metu kilusiais iššūkiais – prašyta pateikti konkrečių pavyzdžių, kaip buvo pasiruošę ar nepasiruošę, ir vienu sakiniu apibendrinti, ką reiškia būti mama / tėčiu karantino metu. Trečioji tema (neanalizuojama šiame straipsnyje) siejosi su ribinėmis situacijomis šeimoje – klausta apie tipiškas situacijas, kuriose mama / tėtis prarado savitvardą, bendraudami su vaikais, prašyta pateikti pavyzdžių, detalizuoti savo ir vaikų elgesį.

Tyrime dalyvavo 12 tėvų, atrinktų netikimybinės tikslinės atrankos metu, pritaikius heterogeniškumo principą, t. y. siekiant, kad tiriamųjų grupė atspindėtų įvairių šeimų (pagal tėvų amžių, lytį, išsilavinimą, užimtumą, gyvenamąją vietą, vaikų skaičių, vaikų amžių, gyvenamojo būsto tipą) patirtis.

Duomenys analizuoti kokybinės turinio analizės metodu, taikant teorinį kodavimą ir konstruojant kategorijas bei subkategorijas (Neuendorf, 2017). Straipsnyje pateikiama keturių teigiamą ir keturių neigiamą patirtį atskleidžiančių kategorijų analizė ir interpretacija. Šiame tyrime kokybinių duomenų validumas užtikrintas tyrėjų trianguliacijos metodu, taikant savarankiško, nepriklausomo skirtingų tyrėjų duomenų analizės principą (Turner ir Turner, 2009), kai visi trys tyrėjai turinio duomenų analizę (teksto re-

dukavimą, kodavimą) atliko kiekvienas atskirai, o po to visi tyrėjai kartu kūrė nuoseklų naratyvą.

Tyrimo metu laikytasi pagrindinių kokybinio tyrimo etikos principų: dalyviams buvo paašškintas tyrimo tikslas, užtikrintas konfidencialumas, laikomasi geranoriškumo, laisvanoriškumo priegios, pateikiamos originalios, stilistiškai nekoreguotos, bet neatskleidžiančios dalyvių tapatumo, interviu citatos.

3. Teigiamos tėvystės patirtys COVID-19 pandemijos sąlygomis

Atlikus kokybinio tyrimo duomenų analizę apie teigiamą tėvystės patirtį COVID-19 pandemijos sąlygomis, suformuluotos šios kategorijos: pokyčiai kasdienėje rutinoje (planuojant laiką), pasikeitęs (padidėjęs) artumas šeimoje, pasiruošimas būti tėvais karantino metu, kilusios teigiamos emocijos.

Kategorijoje *Pokyčiai kasdienėje rutinoje (planuojant laiką)* išskirtos šios subkategorijos: daugiau laiko miegui, buvimui namuose kartu, darbams atlikti, laisvalaikiui; poreikio vežioti vaikus nebuvimas; darbo ir namų ruošos / reikalų derinimas; apsipirkimų planavimas; darbo sąlygų namuose sukūrimas / pritaikymas. Tyrimo dalyviai teigė, kad šeimoje atsirado daugiau laiko miegui: „<...> nereikėjo 6 keltis, o keldavomės 7“ (LT1), buvimui namuose kartu: „<...> turėjau daugiau laiko būti namie“ (LT5), darbams atlikti: „<...> kai buvo karantinas, tai atidarau savo kambarį, niekur važiuoti nereikia, viskas online vyksta“ (LT2), laisvalaikiui: „<...> lieka labai daug laiko laisvo“ (LT3). Kiti tyrimo dalyviai labiau akcentavo pokyčius kasdienėse veiklose, kad nebelenk poreikio vežioti vaikus „Nes man labai daug laiko užima tas vaikų vežiojimas, valandą nuvežti, valanda parvežti, dar per pietus išvežioti per būrelius“ (LT2), „<...> nereikėjo nieko niekur vežti“ (LT5); teko derinti darbo ir namų ruošos veiklą: „<...> nepriima rimtai šeima, kad mama taip pat turi darbą ir dirba“ (LT11); pasikeitė apsipirkimų įpročiai: „<...> išmokom truputį rečiau eiti į parduotuvę, pasiplanuoti į priekį, pagalvoti, pasidaryti sąrašą“ (LT8); reikėjo susikurti darbo sąlygas namuose: „<...> visi savo kėdes turi, visi savo vietą prie stalo su kompiuteriu turi“ (LT6).

Kategorijoje *Pasikeitęs (padidėjęs) artumas šeimoje* išskirtos dvi subkategorijos: artimesni santykiai su vaikais / šeimos nariais ir laisvalaikis kartu. Karantinas pakeitė santykius šeimoje – jie tapo artimesni „Mes kiekvieną dieną matomės, atsiranda bendravimas, atsiranda ryšys. Žinau kuom kvėpuoja kitas šeimos narys“ (LT4), „<...> išmokom vienas kitą išgirsti, įsiklausyti į poreikius ir atsirado sakyčiau netgi didesnė pagarba negu buvo iki šiol“ (LT11), šeima leidžia daugiau laisvalaikio: „<...> kartu kažkaip galvoji apie tas veiklas ką kartu daryti“ (LT5). Informantai teigė, kad santykiai pagerėjo dėl sulėtėjusio gyvenimo tempo: „Man ten mažiau lakstyti reikia, vaikai ramesni“ (LT2), dėl bendrų veiklų: „Visi susėdam ir kartu valgom, nes mes retai apskritai kada kartu valgom“ (LT2), dėl tėvų buvimo su vaikais namuose: „<...> laiko kartu, tikrai padaugėjo. Smagiai taip“ (LT12), „<...> daug ramesnius vaikus <...> aš esu namuose, kad jie yra prie mamos“ (LT8).

Kategorijoje *Pasiruošimas būti tėvais karantino metu* išskirtos dvi subkategorijos: laiko / atsakomybės pasiskirstymo suvaldymas, priemonių pasiruošimas. Geriau pasirengusios jautėsi tos šeimos, kurios suvaldė laiko / atsakomybės pasiskirstymą: „<...>

kaip tu planuoji ar atostogų ar, pavyzdžiui, pamokų laiką, kaip ten tą režimą valdysi, nu jis automatiškai, priklauso turbūt nuo mokyklos <...>, prašydavo kada juos pažadinti, tarkim, vienam reikia devintą, kitam – aštuntą, kitam – vienuolika trisdešimt, nu tada irgi pagal tai žadini“ (LT5), puoselėjo gerus santykius tarp šeimos narių: „<...> jeigu šeimos nariai komfortiškai jaučiasi greta vieni kitų, tai jie tikrai džiaugiasi, kad jie yra kartu“ (LT6), buvo iš anksto pasiruošę priemonių: „<...> buvau susigalvojusi veiklą vaikui, pasiruošus <...> piešimui trūksta popieriaus, tai nusipirkau <...>, vaikui skanumynų daugiau pasiruošiau, kad jam būtų užsimanius“ (LT9).

Kategorijoje *Kilusios teigiamos emocijos* išskirtos keturios subkategorijos: saugumas, atsipalaidavimas, džiaugsmas, pasitenkinimas. Tyrimo dalyviai minėjo saugumą: „<...> namuose vis jautiesi saugesnis“ (LT2), ramybę: „<...> tokia biški ramybė atsirado, nes visi namuose“ (LT2), atsipalaidavimą: „<...> tai tas toksai atsipalaidavimas, kad viskas yra gerai“ (LT11), džiaugsmas: „<...> tai aš vertinu ir džiaugiuosi, kad esam kartu ir kad bendraujam, kad suprantam vieni kitus, nu, kad turim apie ką pasikalbėti, pajuokauti“ (LT6), pasitenkinimas: „Pasitenkinimas <...> Mes turėdavom galimybę išeiti į lauką ir galimybę kažkur praeiti, tarkim, kažkoku keliuku, bet buvo pats geriausias laikas“ (LT5).

Apibendrinant teigiamą tėvystės patirtį, galima teigti, kad karantinas įnešė pokyčių į kasdienę šeimos rutiną, sukūrė unikalią galimybę šeimoms praleisti daugiau laiko kartu, tad pagerino tarpusavio santykius ir sukėlė gerų emocijų. Tačiau greta teigiamos patirties atsiskleidė ir neigiamų išgyvenimų.

4. Neigiamos tėvystės patirtys COVID-19 pandemijos sąlygomis

Atlikus kokybinio tyrimo duomenų analizę apie neigiamą tėvystės patirtį COVID-19 pandemijos sąlygomis, suformuluotos šios kategorijos: atsiradę apribojimai, kilusios neigiamos emocijos, kylanti įtampa / stresas šeimoje, nepasiruošimas tėvystei.

Kategorijoje *Atsiradę apribojimai* išskirtos subkategorijos: judėjimo apribojimai, bendravimo su giminaičiais, bendravimo su draugais apribojimai. Šeimos susidūrė su įvairiais apribojimais: judėjimo: „<...> čia visą laiką sėdi namuose“ (LT10), bendravimo su giminaičiais: „Aš mamos nemačiau du mėnesius“ (LT3), bendravimo su draugais: „<...> aš mačiau, kaip jai yra liūdna be draugų ir kaip jinai iš proto eina namuose“ (LT1).

Kategorijoje *Kilusios neigiamos emocijos* išskirtos subkategorijos: nuovargis, nerimas, nuobodulys, susierzinimas. Karantino metu tėvai jautė nuovargį: „Po to buvo jau nuovargis kažkoks“ (LT12), nerimą: „<...> kad esame uždaryti namuose. Nerimas. Kad su šeima negalime niekur išvykti“ (LT4), nuobodulį: „Labai tokia didelė monotonija“ (LT1), „Čia realiai tas pats per tą patį. Realiai norėjosi kažkur tai daugiau, kažką daugiau pamatyti“ (LT4), susierzinimą: „<...> susierzinimas – tai, kad reikia daryti penkis kartus per dieną valgyti“ (LT7), „<...> viskas vyksta ne taip, kaip tu įpratęs, nieko nežinau, kaip turi būti, ir kas turi būti, informacijos nėra“ (LT10), „<...> susierzinimas, noras išeiti daugiau, dalyvauti“ (LT12).

Kategorijoje *Kylanti įtampa / stresas šeimoje* išskirtos šios subkategorijos: įtampa / stresas kyla dėl nuolatinio buvimo kartu, dėl vaikų nuotolinio mokymosi, dėl darbo ir vaikų mokymosi / priežiūros / namų ruošos derinimo, dėl vaikų dienotvarkės nesilaikymo.

mo. Šeimoje įtampa / stresas kyla dėl nuolatinio buvimo kartu: „*Erdvės negali išpūsti, ir vėl tuos pačius veidus matyt. Jie irgi vienas kito nenori matyti. Jeigu rėkdavo, „aš tavęs nekenčiu ir nenoriu matyti“ ir panašiai <...>. Ir nėra galimybės išeiti pailsėti“ (LT1), „<...> reikėjo išmolti gyventi visiems keturiems. Tokia trintis buvo“ (LT2), dėl vaikų nuotolinio mokymosi: „<...> kai dabar namuose, tai viskas ant pečių ir tėvams, ir globėjams. Atsakomybė, ar jie pasijungė. Jei nepasijungė, vadinasi, jie neatėjo į pamoką“ (LT1), „<...> gaunam žinutę, kad kažko neatliko, neišsiuntė, nepadarė“ (LT5), „<...> susijungimas būdavo tragedija, nes tenai vėlgi technologijos, tai mokytojos jos ten technologijos sulūždavo, tai mano, tarkime, negaliu sujungti“ (LT10), dėl darbo ir vaikų mokymosi / priežiūros / namų ruošos derinimo: „<...> buvo pyktis ant vaikų, jie trukdo, nes aš lyg ir paaiškinau, kad vat man dabar reikia, o jie nesupranta“ (LT8), „<...> didžiausias košmaras, kai reikėjo ir darbą dirbti, ir vaiką mokyti“ (LT10), dėl vaikų dienotvarkės nesilaikymo: „<...> kad vietoj pamokų pagauni žaidžiant“ (LT1), „<...> telefonas tada tapo žaidimas ir dabar reikia reguliuoti, ir dabar reikia atiminėti <...>, nes kas truputį, tuoj už telefono <...>, tada konfliktai, tada aiškinimaisi, tada stebėjimai, ribų nustatymai ir taip toliau tas žaidimas“ (LT10).*

Kategorijoje *Nepasiruošimas tėvystei* išskirtos subkategorijos: buvo nepasiruošę dėl nežinios, dėl vaikų priežiūros, dėl technologijų naudojimo nuotoliniam darbui / vaikų mokymuisi, dėl padidėjusio / nuolatinio namų ruošos krūvio, dėl planavimo iššūkių. Tėvai buvo nepasiruošę psikeitusiai situacijai dėl nežinios: „*Visiškai buvau nepasiruošusi, visiškai net nežinojau, visiškai net nejučia, visiškai va taip. Aš manau, kad kažkaip taip galėjo paruošti, kad ir kad su šitom kaukėm“ (LT1), dėl technologijų nuotoliniam darbui / vaikų mokymuisi: „Netgi nebuvo pasiruošę, kad tokie bus mokslai, pagal kompiuterius <...>. Reikėjo tas programas susirasti, susivedžioti“ (LT1), „<...> techniniai klausimai, pasiruošimas, tai tik po dviejų savaitių ir atsirado tas antras kompas, nes kai ten pradėjo strigt, ir aš pradėjau iš proto eiti“ (LT10), dėl padidėjusio / nuolatinio namų ruošos krūvio „Tada man užėjo siutas, kodėl aš turiu pietus ruošti. Aš dirbu nuo ryto iki vakaro, dar turiu pietus ruošti“ (LT2), „<...> nepasiruošusi galbūt buvau būti namų šeimininke <...> Jėzau, ir vėl reik daryt valgyt <...> skalbimas rūbų, tvarkymas, valgio darymas“ (LT7), dėl planavimo iššūkių: „<...> planavau vienaip, o žinutė atėjo ir vėl kitaip planuoti“ (LT3).*

Apibendrinant neigiamą tėvystę patirtį pandemijos, metu galima teigti, kad atsiradę apribojimai, netikrumas sukėlė neigiamų emocijų, padidino įtampą ir stresą šeimoje, sukėlė nepasitenkinimą atliekamais tėvų vaidmenimis. Tai, kaip aptariama diskusijoje, gali skatinti tėvystės perdegimą.

5. Diskusija

Tyrimo metu atskleista teigiama tėvystės patirtis – pokyčiai kasdienėje rutinoje kartu planuojant laiką, padidėjęs šeimos artumas, pasiruošimas karantinui, kiliosios teigiamos emocijos – papildė anksčiau atliktų tyrimų duomenis, kurie rodo, kad bendra šeimos narių veikla – žaidimai, maisto gaminimas, valgymas, poilsis, apsikabinimai, juokavimai, pasikalbėjimai – sustiprina emocinį artumą (Slade, Grienenger, Bernbach, Levy ir Locker, 2005). Pandemijos metu buvo atšaukti vaikų formalus ir neformalus ugdymo

užsiėmimai, tad tėvai turėjo galimybę daugiau laisvo laiko praleisti su vaikais. Tikėtina, kad šios aplinkybės teigiamai paveikė vaikų ir tėvų santykius, padidino prieraišumą, o tai, savo ruožtu, pagerino ir pačių tėvų savijautą (Gambin ir kt., 2020; Ginsburg, 2007; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera ir Lamb, 2004).

Atlikto tyrimo duomenys atskleidė, kad karantino metu tarpusavio santykiai tapo artimesni, jaustos teigiamos emocijos: saugumas, atsipalaidavimas, džiaugsmas, pasitenkinimas. Pagerėję santykiai šeimoje dėl atsiradusios galimybės daugiau laiko praleisti šeimai kartu minimi daugelyje tyrimų (Bülow ir kt., 2020; Fontanesi ir kt., 2020). Pandemijos sąlygomis tėvai turėjo daugiau galimybių būti su savo vaikais, todėl, viena vertus, akcentuotas didesnis tėvų palaikymas, kita vertus, padidėjo vaikų emocinė ir elgesio kontrolė (Bülow ir kt., 2020).

Gambin ir kt. (2020) teigimu, iš vienos pusės, tėvų įsitikinimai dėl jų sugebėjimo sėkmingai atlikti tėvystės vaidmenį prisideda prie jų teigiamos tėvystės patirties izoliacijos metu. Iš kitos pusės, neigiamos patirtys gali skatinti nusivylimą tėvystėje ir tėvystės perdegimą.

Atliktame tyrime neigiama tėvystės patirtis pirmiausia siejama su izoliacijos keliamais iššūkiais: judėjimo apribojimais, draudimo bendrauti su giminaičiais ir draugais. Gauti tyrimo duomenys atliepia kitų tyrimų duomenis, nurodančius patiriamus sunkumus dėl apriboto fizinio bendravimo su kitais, kuris dažniausiai kompensuojamas didinant bendravimą nuotoliniu būdu (Bülow ir kt., 2020).

Atlikto tyrimo duomenys atskleidė tėvų nepasitenkinimą dėl savo vaidmenų. Jie teigė, kad buvo nepasiruošę tėvystei pandemijos sąlygomis dėl nežinios, dėl vaikų priežiūros, dėl technologijų įgalinimo nuotoliniam darbui / vaikų mokymuisi, dėl padidėjusio / nuolatinio namų ruošos krūvio, dėl planavimo iššūkių. Itin didelis iššūkis buvo nuotolinis vaikų mokymasis, tą patvirtina ir kiti tyrimai. Tėvai pabrėžė, kad nuotolinis mokymas (-is) ne tik atvėrė daug jų vaikų pasiekimų spragų, bet ir atskleidė daug mokymo (-si) organizavimo spragų (Litvinaitė, 2020). Tėvai turėjo užtikrinti vaikų mokymosi tęstinumą, t. y. sukurti tinkamą mokymuisi aplinką, kurioje būtų reikiamos darbo priemonės, pritaikyta erdvė ir suplanuota dienotvarkė (Jakavonytė-Staškuvienė, 2020; Ugdymo inovacijų centras, 2020). Kai sudėtingos situacijos kelia psichologinę įtampą, tėvams dažnai trūksta gebėjimų, kurie leistų atpažinti ir patenkinti savo vaikų poreikius (Conger ir Elder, 1994; Prime, Wade ir Browne, 2020), todėl tėvai tampa griežtesni, mažiau jautrūs tėvų ir vaikų sąveikai (Crnic ir Low, 2005; Neppel, Senia ir Donnellan, 2016; Newland, Crnic, Cox, Mills-Koonce ir Family Life Project Key Investigators, 2013).

Tyrimo metu kilusios neigiamos tėvų emocijos – nuovargis, nerimas, nuobodulys, susierzinimas – papildė kitų tyrimų duomenis, kuriose taip pat minimas netikrumas, liūdesys, vienatvė (Marchetti ir kt., 2020), nuobodulys, pyktis (Brooks ir kt., 2020; Bülow ir kt., 2020), nusivylimas (Manzo ir Minello, 2020), bejėgiškumas (Stankovic ir kt., 2020), baimė, nerimas (Radanovič ir kt., 2020; Stankovic ir kt., 2020). Tėvų neigiamos emocijos, ypač nerimas, yra rizikos veiksnys, susijęs su vaiko gerove ir gali lemti kitas vaiko problemas (Bögels ir Brechman-Toussaint, 2006; Radanovič ir kt., 2021).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad įtampą ir stresą tėvams kelia nuolatinis buvimas kartu toje pačioje erdvėje, vaikų nuotolinis mokymasis, darbo ir vaikų mokymosi / priežiūros / namų ruošos derinimas, tai, kad vaikai nesilaiko dienotvarkės. Kiti tyrimai taip pat rodo, kad gyvenimo pritaikymas pandemijos izoliacijos sąlygomis yra stresą kelianti patirtis tėvams, kurie turi suderinti asmeninį gyvenimą, darbą ir vaikų auklėjimą be kitų pagalbos (Spinelli ir kt., 2020).

Daug tėvų pandemijos metu teigė patyrę padidėjusį stresą ir depresijos simptomus (Brown ir kt., 2020; Spinelli ir kt., 2020; Twenge ir Joiner, 2020). Tai yra rizikos veiksnys, susijęs su neigiamais tiek tėvų, tiek vaikų psichinės sveikatos rezultatais (Bøe, Serlachius, Sivertsen, Petrie ir Hysing, 2018; Conger, Conger, Elder, Lorenz, Simons ir Whitbeck, 1992; Masarik ir Conger, 2017; Sobolewski ir Amato, 2005; Marchetti ir kt., 2020). Ankstesnės krizės (pvz., 2008 m. ekonominė krizė, uraganas Katrina) taip pat buvo tapusios iššūkiu tėvystei (Kelley ir kt., 2010; Brooks-Gunn, Schneider ir Waldfoegel, 2013). Nauji tyrimai rodo, kad tėvų stresas ir depresijos simptomai pandemijos metu yra susiję su griežtesniu, mažiau sutelktu tėvų elgesiu (Brown ir kt., 2020; Chung ir kt., 2020; Romero ir kt., 2020) ir prastesne tėvų ir vaikų santykių kokybe, kuriai būdingas mažesnis artumas, didesnis konfliktiškumas (Chung ir kt., 2020; McRae, Overall, Henderson, Low ir Chang, 2020; Russell, Hutchison, Tambling, Tomkunas ir Horton, 2020; Spinelli ir kt., 2020). Marchetti ir kt. (2020) tyrimo duomenimis, daugiau nei 80 proc. tėvų teigė patyrę didžiulį psichologinį išgyvenimą, o beveik kas penktas – stiprų išsekimą, susijusį su tėvų pareigų atlikimu COVID-19 izoliacijoje.

Ilgalaikis tėvų patiriamas stresas gali sukelti tėvų perdegimą. Tėvų perdegimas vystosi tada, kai tėvų išteklių (emocinių, kognityvinių, psichologinių, finansinių ir kt.) nepakanka esamiems ir kylantiems naujiems poreikiams patenkinti. Pagrindinis tėvų perdegimo sindromo simptomas siejamas su tėvų išsekimu atliekant tėvystės vaidmenis, dėl kurio, savo ruožtu, gali susiformuoti įsitikinimas, kad vaikų auklėjimas reikalauja per didelių investicijų ir dėl to tėvai praleidžia mažiau laiko su savo vaikais (Mikolajczak, Brianda, Avalosse ir Roskam, 2018; Roskam, Brianda ir Mikolajczak, 2018). Tėvystės perdegimas apima tris dimensijas. Pirma, tai didžiulis išsekimas, susijęs su tėvų vaidmeniu – tėvai jaučiasi pavargę, kai atsikelia ryte ir turi rūpintis savo vaikais. Antroji dimensija yra emocinis atsiribojimas nuo vaikų – išsekę tėvai vis mažiau įsitraukia į savo vaikų auklėjimą, deda minimalias pastangas savo vaikų labui, sąveika apsiriboja funkciniais aspektais. Trečioji dimensija yra asmeninio efektyvumo ir malonumo praradimas atliekant tėvų vaidmenį – tėvams gali atrodyti, kad nebegali ramiai ir / arba efektyviai spręsti problemų, jiems nebeatinka būti su vaikais. Šie požymiai kelia psichologinių prieštaravimų tarp to, kokiais tėvai save įsivaizdavo ir kokie yra realybėje (Valasavičienė, Razbadauskas ir Skarbalienė, 2021).

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad greta išryškėjusios teigiamos patirties – pokyčių kasdienėje rutinoje (planuojant laiką), pasikeitusio (padidėjusio) artumo šeimoje, pasirošimo būti tėvais karantino metu, teigiamų emocijų – esama ir neigiamos patirties, kurią sukėlė apribojimai dėl pandemijos, neigiamos emocijos, įtampa / stresas šeimoje, nepasirošimas tėvystei neįprastomis sąlygomis, o tai atskleidžia pakitusius pagalbos tėvams poreikius ir pagalbos laikų būtinybę.

Išvados ir rekomendacijos

Tyrimo duomenys atskleidė, kad tėvystės patirtis COVID-19 sąlygomis yra nevienareikšmiška. Esant panašioms išorinėms aplinkybėms, šeimos reaguoja skirtingai: vieniems karantinas suteikė galimybę visiems nariams kartu prasmingai leisti laiką, išgyventi teigiamų emocijų, kitiems buvimas kartu toje pačioje erdvėje sukėlė neigiamų emocijas, stresą, nepasitenkinimą savimi kaip tėvais. Tėvystė yra sudėtinga ir įtempta veikla, o neįprastomis COVID-19 izoliacijos sąlygomis atsiskleidžia tėvų gebėjimai atliepti pakitusius tėvystės reikalavimus. Remiantis šeimos atsparumo teorija, galima teigti, kad tyrimo duomenys atspindi du galimus pandemiją nestabilumą išgyvenančios šeimos kelius: per konfliktą (vidinį šeimoje arba su pakitusia aplinka) link susilpnėjimo arba per susitelkimą į atsinaujinimą. Esant daugybei šeimoms atsparumą didinančių veiksnių, pandemijos metu itin akcentuoti du: bendradarbiavimu paremta tėvystė kaip vidinis išteklius ir sisteminė pagalba kaip išorinis išteklius.

Bendradarbiavimu paremta tėvystė gali sumažinti tėvų išgyvenamą įtampą ir pagerinti tėvų ir vaikų santykių kokybę. Partnerio palaikymas padeda kontroliuoti neigiamas emocijas ir jausmus, kurių kitas partneris nesugeba įveikti. Tėvai, jausdamiesi ir elgdami taip, tarsi veiktų „kartu“, gali lengviau įveikti iššūkius, siekdami suderinti darbą, vaikų priežiūrą, jų mokymąsi ir šeimos gerovę. Bendras supratimas apie tėvystę ir bendradarbiavimu grindžiamas požiūris į vaikų auklėjimą padeda tėvams pasidalyti krūviu ir derinti pastangas, kurias kiekvienas deda, norėdamas įgyvendinti teigiamą ir atsakingą auklėjimą.

Pandemijos sąlygomis šeimoms reikia ir palaikymo iš aplinkos. Būtina kurti naują paslaugų modelį, kuris efektyviau atlieptų šeimų poreikius pandemijos ir karantino sąlygomis. Susidarius kritinėms situacijoms, svarbu didinti tėvų informuotumą apie vaikų emocinius poreikius pandemijos metu ir tinkamo elgesio su jais svarbą. Kad tėvai būtų geriau pasirengę ir patirtų mažiau streso tokiose situacijose, vaikų specialistai turėtų dėti papildomų pastangų šviesti tėvus ir padėti jiems pandeminės krizės metu.

Literatūra

- Bayrakdar, S. ir Guveli, A. (2020). Inequalities in home learning and schools' provision of distance teaching during school closure of COVID-19 lockdown in the UK. *ISER Working Paper Series No. 2020-09*.
- Biroli, P., Bosworth, S. J., Della Giusta, M., Di Girolamo, A., Jaworska, S. ir Vollen, J. (2020). Family life in lockdown. *IZA Discussion Papers 13398*.
- Bøe, T., Serlachius, A. S., Sivertsen, B., Petrie, K. J. ir Hysing, M. (2018). Cumulative effects of negative life events and family stress on children's mental health: The Bergen child study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53(1), 1–9. <https://doi.org/10.1007/s00127-017-1451-4>
- Bögels, S. M. ir Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, 26(7), 834–856. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.08.001>
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. ir Ru-

- bin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), 912–920. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- Brooks-Gunn, J., Schneider, W. ir Waldfogel, J. (2013). The Great Recession and the risk for child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 37(10), 721–729. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.08.004>
- Brown, S. M., Doom, J., Lechuga-Pena, S., Watanamura, S. ir Koppels, T. (2020). Stress and parenting during the global COVID-19 pandemic. *Child Abuse & Neglect*, 110(2), 104699. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104699>
- Bülöw, A., Keijsers, L., Boele, S., van Roekel, E., & Denissen, J. J. A. (2020). Parenting adolescents in times of a pandemic: Changes in relationship quality, autonomy support, and parental control? *Developmental Psychology*. Priimtas spausdinti. <https://doi.org/10.31234/osf.io/g8kpf>
- Cito, G., Micelli, E., Cocci, A., Polloni, G., Coccia, M. E., Carini, M., Minervini, A. ir Natali, A. (2020). Paternal behaviors in the era of COVID-19. *World Journal of Men's Health*, 38(3), 251–253. <https://dx.doi.org/10.5534%2Fwjmh.200071>
- Chung, G., Chan, X. W., Lanier, P. ir Ju, P. W. Y. (2020). Associations between work-family balance, parenting stress, and marital conflicts during COVID-19 pandemic in Singapore. *OSF Preprints*. Išankstinis internetinis leidimas. <https://doi.org/10.31219/osf.io/nz9s8>
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H. Jr., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ir Whitbeck L. B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys. *Child Development*, 63, 526–541. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb01644.x>
- Conger, R. D. ir Elder, G. H., Jr. (1994). Families in troubled times: Adapting to change in rural America. *The Journal of Sociology and Social Welfare*, 22(3), Article 16.
- Covid-19 pandemijos aplinkybių poveikis gyventojų psichologinei savijautai. (2020). Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: [https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/darbas/partneryste/Trisal-taryb-medziaga/2_VU_Ataskaita_2020-12-09%20%20kl3\(1\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/darbas/partneryste/Trisal-taryb-medziaga/2_VU_Ataskaita_2020-12-09%20%20kl3(1).pdf)
- Creswell, J. W. ir Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.). London: SAGE publications.
- Crnic, K. ir Low, C. (2002). *Everyday stresses and parenting*. Iš M. H. Bornstein (red.), *Handbook of parenting: Practical issues in parenting* (p. 243–267). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Fontanesi, L., Marchetti, D., Mazza, C., Di Giandomenico, S., Roma, P. ir Verrocchio, M. C. (2020). The effect of the COVID-19 lockdown on parents: A call to adopt urgent measures. *Psychological trauma: Theory, research, practice, and policy*, 12(S1), 79–81. <https://doi.org/10.1037/tra0000672>
- Gambin, M., Woźniak-Prus, M., Sekowski, M., Cudo, A., Pisula, E., Kiepusa, E., Boruszak-Kiziukiewicz, J. ir Kmita, G. (2020). Factors related to positive experiences in parent-child relationship during the COVID-19 lockdown. The role of empathy, emotion regulation, parenting self-efficacy and social support. Išankstinis internetinis leidimas. <https://doi.org/10.31234/osf.io/yhtqa>
- Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182–191. <https://doi.org/10.1542/peds.2006-2697>
- Griffith, A. K. (2020). Parental burnout and child maltreatment during the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Violence*. Priimtas spausdinti. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00172-2>
- Henry, C. S., Sheffield Morris, A. ir Harrit, A. W. (2015). Family resilience: moving into the third wave. *Family Relations*, 64(1), 22–43. <https://doi.org/10.1111/fare.12106>
- Hipp, L. ir Bünning, M. (2020). Parenthood as a driver of increased gender inequality during COVID-19? Exploratory evidence from Germany. *European Societies*, 23(2021) – Issue sup1: European Societies in the Time of the Coronavirus Crisis)

- <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1833229>
- Jakavonytė-Staškuvienė, D. (2020). *Kaip tėvams išgyventi ir auklėti vaikus karantino metu?* Prieiga per internetą: <https://www.svietimopazanga.lt/wp-content/uploads/2020/04/Kaip-t%C4%97vams-i%C5%A1gyventi-ir-aukl%C4%97ti-vaikus-karantino-metu.pdf>
- Janssen, L. H. C., Kullberg, M.-L. J., Verkuil, B., van Zwieten, N., Wever, M. C. M., van Houtum, L. A. E. M., Wentholt, W. G. M. ir Elzinga, B. M. (2020). Does the COVID-19 pandemic impact parents' and adolescents' well-being? An EMA-study on daily affect and parenting. *PLoS ONE*, *15*(10), e0240962. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0240962>
- Jusienė, R., Būdienė, V., Gintilienė, G., Girdziauskienė, S. ir Stonkuvienė, I. (2021). *Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės ir galimybės ekosisteminiu požiūriu*. Mokslo studija. Vilniaus universiteto leidykla.
- Kelley, M. L., Self-Brown, S., Le, B., Bosson, J. V., Hernandez, B. C. ir Gordon, A. T. (2010). Predicting posttraumatic stress symptoms in children following Hurricane Katrina: A prospective analysis of the effect of parental distress and parenting practices. *Journal of Traumatic Stress*, *23*(5), 582–590. <https://doi.org/10.1002/jts.20573>
- Larson, R. ir Richards, M. H. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child Development*, *62*(2), 284–300. <https://doi.org/10.2307/1131003>
- Lee, J., Chin, M. ir Sung, M. (2020). How has COVID-19 changed family life and well-being in Korea? *Journal of Comparative Family Studies*, *51*(3–4), 301–313. <https://doi.org/10.3138/jcfs.51.3-4.006>
- Lietuvos socialinių tyrimų centras (2020, rugėjo 25 d.). *Skelbiami pirmieji LSTC vykdymo projekto COVID-19 pasekmės visuomenės saugumui: grėsmės ir naujos galimybės rezultatai*. Pranešimas spaudai. Prieiga per internetą: <https://www.lstc.lt/lietuvos-socialiniu-tyrimu-centro-mokslininkai-tirs-covid-19-pasekmes-visuomenes-saugumui/>
- Litvinaitė, J. (2020). *Pradinių klasių mokinių tėvų Nuotolinio mokymo(si) patirtys ir vertinimai*. Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.svietimopazanga.lt/wp-content/uploads/2020/09/Tyrimo-ataskaita_pradini%C5%B3-klasi%C5%B3-mokini%C5%B3-t%C4%97v%C5%B3-nuotolinio-mokymosi-patirtys-ir-vertinimai.pdf
- Manzo, L. K. ir Minello, A. (2020). Mothers, childcare duties, and remote working under COVID-19 lockdown in Italy: Cultivating communities of care. *Dialogues in Human Geography*, *10*(2), 120–123. <https://doi.org/10.1177/2043820620934268>
- Marchetti, D., Fontanesi, L., Mazza, C., di Giandomenico, S., Roma, P. ir Verrocchio, M. C. (2020). Parenting-related exhaustion during the Italian COVID-19 lockdown. *Journal of Pediatric Psychology*, *45*(10) 1114–1123. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jjaa093>
- Masarik, A. S. ir Conger, R. D. (2017). Stress and child development: A review of the Family Stress Model. *Current Opinion in Psychology*, *13*, 85–90. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.05.008>
- Masten, A. S. ir Motti-Stefanidi, F. (2020). Multisystem resilience for children and youth in disaster: Reflections in the context of COVID-19. *Adversity and Resilience Science*, *1*, 95–106. <https://doi.org/10.1007/s42844-020-00010-w>
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracuti, S., Napoli, C. ir Roma, P. (2020). Nationwide survey of psychological distress among Italian people during the COVID-19 pandemic: Immediate psychological responses and associated factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *17*, Article 3165. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093165>
- Mikolajczak, M., Brianda, M. E., Avalosse, H. ir Roskam, I. (2018). Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, *80*, 134–145. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.025>
- McRae, C., Overall, N., Henderson, A. M. E., Low, R. S. T. ir Chang, V. (2020). Parents'

- distress and poor parenting during a COVID-19 lockdown: The buffering effects of partner support and cooperative co-parenting. *Journal of Developmental Psychology*. Priimtas spausdinti. <https://doi.org/10.31234/osf.io/nxdk>
- Neppel, T. K., Senia, J. M. ir Donnellan, M. B. (2016). Effects of economic hardship: Testing the family stress model over time. *Journal of Family Psychology*, 30(1), 12–21. <https://doi.org/10.1037/fam0000168>
- Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook*. London: SAGE publications.
- Newland, R. P., Crnic, K. A., Cox, M. J., Mills-Koonce, W. R. ir Family Life Project Key Investigators (2013). The family model stress and maternal psychological symptoms: Mediated pathways from economic hardship to parenting. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 96–105. <https://doi.org/10.1037/a0031112>
- Patterson, J. M. (2002). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 349–360. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00349.x>
- Prime, H., Wade, M. ir Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631–643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Radanović, A., Micić, I., Pavlović, S. ir Krstić, K. (2021). Pandemic parenting: Predictors of quality of parental pandemic practices during COVID-19 lockdown in Serbia. *Psihologija*. Išankstinis internetinis leidimas. <https://doi.org/10.2298/PSI200731040R>
- Riegler, J. L., Raj, S. P., Moscato, E. L., Narad, M. E., Kincaid, A. ir Wade, S. L. (2020). Pilot trial of a telepsychotherapy parenting skills intervention for veteran families: Implications for managing parenting stress during COVID-19. *Journal of Psychotherapy Integration*, 30(2), 290–303. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/int0000220>
- Romero, E., López-Romero, L., Domínguez-Álvarez, B., Villar, P. ir Gómez-Fraguela, J. A. (2020). Testing the effects of COVID-19 confinement in Spanish children: The role of parents' distress, emotional problems and specific parenting. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 6975. <https://doi.org/10.3390/ijerph17196975>
- Roskam, I., Brianda, M. E. ir Mikolajczak, M. (2018). A step forward in the conceptualization and measurement of parental burnout: the Parental Burnout Assessment (PBA). *Frontiers in Psychology*, 9, 758. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00758>
- Russell, B. S., Hutchison, M., Tambling, R., Tomkunas, A. J. ir Horton, A. L. (2020). Initial challenges of caregiving during COVID-19: Caregiver burden, mental health, and the parent-child relationship. *Child Psychiatry and Human Development*, 51(5), 671–682. <https://doi.org/10.1007/s10578-020-01037-x>
- Sahithya, B. R., Kashyap, R. S. ir Roopesh, B. N. (2020). Perceived stress, parental stress, and parenting during COVID-19 lockdown: A preliminary study. *Journal of Indian Association for Child & Adolescent Mental Health*, 16(4), 44–63.
- Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D. ir Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7(3), 283–298. <https://doi.org/10.1080/14616730500245880>
- Sobolewski, J. M. ir Amato, P. R. (2005). Economic hardship in the family of origin and children's psychological well-being in adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 141–156. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00011.x>
- Spinelli, M., Lionetti, F., Pastore, M. ir Fasolo, M. (2020). Parents' stress and children's psychological problems in families facing the COVID-19 outbreak in Italy. *Frontiers in Psychology*, 11, 1713. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01713>
- Stankovic, M., Stojanovic, J., Stankovic, M., Shih, A., Stojanovic, A. ir Stankovic, S. (2020). *The Serbian experience of challenges of parenting children with autism spectrum disorders during the COVID-19 pandemic and the state of emergency with the police*

- lockdown* (4/18/2020). Išankstinis internetinis leidimas. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3582788>
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J. ir Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2-and 3-year-olds: Contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75(6), 1806–1820.
- Turner, P. ir Turner, S. (2009). Triangulation in practice. *Virtual Reality*, 13, 171–181 <https://doi.org/10.1007/s10055-009-0117-2>
- Twenge, J. ir Joiner, T. E. (2020). Mental distress among U.S. adults during the COVID-19 pandemic. *Journal of Clinical Psychology*, 76(12), 2170–2182. <https://doi.org/10.31234/osf.io/wc8ud>
- Ugdymo inovacijų centras. (2020). *Orientacinė dienotvarkė šeimoms Covid-19*. Prieiga per internetą: https://www.svietimopazanga.lt/wp-content/uploads/2020/04/Dienotvark%C4%97_Ikimomyklinis_UIC.2020.pdf
- Valasavičienė, D., Razbadauskas, A. ir Skarbalienė, A. (2021). Slaugytojo profesijos tėvų perdegimo raiška COVID-19 pandemijos laikotarpiu. *Slauga. Mokslas ir praktika*, 2(1), 1–6. Prieiga per internetą <https://vb.ku.lt/object/elaba:82917539/>

PARENTING DURING COVID-19: THE EXPERIENCES OF PARENTS

Prof. dr. Brigita Kairienė

Doc. dr. Jolanta Pivorienė

Agata Katkonienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

The lockdown caused by the COVID-19 pandemic affected the social lives of the vast majority of the population. Lithuanians reported that this situation significantly affected their leisure time, work and financial situation, and studies – with 27.0% of respondents to a representative survey reporting that their family life has changed.

COVID-19 and the associated lockdown brought about changes to the lives of families. According to family resilience theories, the balance of a family's daily functioning is disturbed when situational requirements outweigh family resources and opportunities – a phenomenon which, it is generally agreed, occurred during the COVID-19 pandemic. In 2020, several studies regarding changes to the daily routines of families were conducted all over the world, including in: Lithuania, the United Kingdom, the United States of America, Germany, the Netherlands, Korea, and India. Whilst various aspects of these changes were investigated in these different studies, they all concluded that families faced new situations and needed to search for a new way to adapt and adjust to a changed reality. As Lee, Chin, and Sung (2020) note, COVID-19 has changed the meaning of home from a place to sleep to a basecamp involving numerous major activities related to work, schooling, parenting, housework, shop-

ping, leisure, and religion. Families have found it challenging to spend intensive time with each other, to share gendered family responsibilities, and to support other families.

The aim of this article is to reveal the positive and negative experiences of parenthood during the first quarantine in Lithuania. In order to achieve this goal, the methodology of qualitative research was chosen, applying semi-structured interview as a data collection technique. This study involved 12 parents selected by non-probability purposive sampling, applying the principle of heterogeneity, i.e., seeking a group of research participants that would reflect the experiences of different families (based on education, employment, place of residence, number of children, and age of children). Data were analysed via the method of qualitative content analysis, applying theoretical coding and constructing categories and subcategories. Data validity was ensured by the use of the researchers' triangulation method. The main ethical principles of qualitative research were followed during this research.

The research data revealed a variety of positive experiences of parenting. The participants of the study stated that there were numerous changes in their daily routines: there was more time for sleeping, being at home together, for work, and for leisure; the need to transport children was diminished; it became easier to reconcile work and housework; shopping became more planned; and working conditions at home were adjusted to the changed situation. In the family, relationships with children and other family members became closer, and such positive emotions as security, relaxation, joy, and satisfaction were experienced.

Negative experiences of parenting in this period were associated with: restrictions of movement; limited communication with relatives and friends; negative emotions such as fatigue, anxiety, chaos, boredom, and resentment; tension/stress arising from constant contact together; the distance learning of children; the coordination of work and the learning/housework of children; the non-observance of the children's agenda; unpreparedness for parenthood due to uncertainty; childcare; technological difficulties in remote work and learning; the increased/constant housework load; and the challenge of planning activities.

The research data revealed that the parenting experience under the conditions of the COVID-19 lockdown was ambiguous. Despite similar external circumstances, families reacted differently. For some, quarantine gave them the opportunity to spend more time together meaningfully and to experience positive emotions. For others, being together in the same space caused negative emotions, stress, and dissatisfaction with themselves as parents. Parenting is a complex activity, and the unusual conditions brought about by COVID-19 isolation reflect the (in)ability of parents to respond to the changing requirements of parenting. Based on the theory of family resilience, it can be argued that the research data reflect two possible pathways for a family surviving the instability of the pandemic: through conflict (within the family and the changed environment) towards weakening; or through concentration towards recovery. Of the many factors which increase family resilience, two were particularly important during the pandemic: collaborative parenting as an internal resource; and systematic support as an external one.

Keywords: COVID-19 pandemic, family, parenting.

Brigita Kairienė, Mykolo Romerio universiteto, Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: vaiko teisės, vaiko ir šeimos gerovė.

Brigita Kairienė, Doctor of Social Sciences (Education), professor at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: children's rights, child and family welfare.

Jolanta Pivorienė, Mykolo Romerio universiteto, Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė, socialinių mokslų (sociologija) daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialiniai pokyčiai, vaiko ir šeimos gerovė.

Jolanta Pivorienė, Doctor of Social Sciences (Sociology), associate professor at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: social changes, child and family welfare.

Agata Katkonienė, Mykolo Romerio universiteto, Žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: vaiko ir šeimos gerovė, socialinių paslaugų kokybė.

Agata Katkonienė, lecturer at the Institute of Educational Sciences and Social Work at the Faculty of Human and Social Studies at Mykolas Romeris University. Research areas: child and family welfare, quality of social services.